

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-11-87-65>

УДК 343.9

Качалова Т.Є.

Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України

ПРАВОВІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МВС ТА ENFSI

Анотація. В статті розглянуто принципи діяльності Експертної служби МВС України та завдання міжнародного співробітництва. Наведено основні нормативно-правові акти, що регулюють міжнародну діяльність експертних установ. Виділено основні права Експертної служби МВС України в сфері міжнародного співробітництва. Наголошено на тому, що в основі співробітництва лежить принцип співпраці між державами, який є нормою *jus cogens* (безперечний закон, тверде право), закріпленою в Статуті ООН. Розглянуто основні структурні частини ENFSI та їх напрямки роботи. Висвітлено правову основу на якій відбувається міжнародна співпраця. Наведено основні перспективні напрямки подальшої співпраці Експертної служби МВС України з ENFSI. Наведено основні переваги, що дає Україні членство в ENFSI.

Ключові слова: експертна служба МВС України, ENFSI, судова експертиза, міжнародне співробітництво, міжнародні стандарти.

Kachalova Tatiana

Kharkiv Research Forensic Center of the
Ministry of Internal Affairs of Ukraine

LEGAL BASIS OF INTERNATIONAL COOPERATION BETWEEN THE MIA AND ENFSI

Summary. The article considers the principles of the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the tasks of international cooperation, including establishing relations with law enforcement agencies, forensic institutions, etc. of other states and their international associations, participation in international organizations to pay membership fees and their use within competences of the relevant information databases of public authorities, the state, including government, communication and communication systems of the Ministry of Internal Affairs, other technical means and networks. The main normative legal acts regulating the international activity of expert institutions are given. The basic rights of the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in the field of international cooperation are highlighted. It is emphasized that the basis of cooperation is the principle of cooperation between states, which is the norm of *jus cogens* (indisputable law, firm law) enshrined in the UN Charter. The main structural parts of ENFSI (The Quality & Competence Committee, The European Academy of Forensic Science, The Expert Working Group Committee) and their areas of work are considered. The legal basis on which international cooperation takes place is highlighted. The main promising areas of further cooperation of the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine with ENFSI are presented, including recognition of the results of Ukrainian forensic experts by international and / or foreign courts, proper control over the quality of forensic examinations in accordance with international requirements, involvement of Ukrainian forensic experts, the use of global and European expert methods in conducting forensic examinations, ensuring international standards of judicial activity, constant monitoring of the latest developments, methods and equipment to improve the efficiency of forensic experts, exchange of expertise with colleagues, implementation of world best practices in forensic practice Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The main advantages of Ukraine's membership in ENFSI are presented.

Keywords: expert service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, ENFSI, forensic examination, international cooperation, international standards.

Постановка проблеми. Суспільна потреба в результатах розслідування кримінальних правопорушень вимагає підвищення ефективності судово-експертної діяльності шляхом вдосконалення правового регулювання судово-експертної діяльності, розширення кола вирішуваних експертних завдань, розробки експертних методів відповідно до міжнародних стандартів, втілювати кращий європейський та світовий досвід. Успіх вирішення цих завдань залежить від створення незалежної міжнародної співпраці криміналістичних установ та працівників Експертної служби МВС України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні розглядали Т.В. Аверьянова, О.І. Виноградова, А.В. Іщенко, Т.С. Гавриш, І.В. Лешукова, М.Є. Бондарь, А.Г. Маланюк, П.Г. Назаренко, М.І. Пашковський, А.С. Сизоненко та інші вчені.

Метою статті є висвітлення актуальних напрямів діяльності Експертної служби МВС України у міжнародному співробітництві.

Виділення невирішених раніше проблем. Судово-експертна діяльність повинна відповідати національним принципам та міжнародним правовим та професійним стандартам. Висновок, складений експертами однієї держави, повинен мати силу доказів для судів іншої держави.

Виокремити правові основи міжнародної співпраці у галузі криміналістичної діяльності Експертної служби МВС України є фундаментальним завданням для успішного забезпечення правопорядку. Це можливо лише на основі всебічного аналізу законів України, міжнародних договорів України, інших нормативних актів, наукових праць, практичної діяльності, оскільки єдиний узгоджений підхід до тлумачення цього питання на сьогодні відсутній.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні Україна та її законодавство дедалі більше наближаються до цивілізованих світових стандартів у галузі прав людини, що передбачає вдосконалення всіх галузей законодавства, включаючи кримінальний процес та законодавство, яке регулює судово-експертну діяльність.

Розглянемо принципи діяльності Експертної служби МВС України та завдання міжнародного співробітництва, які вирішуються на сучасному етапі.

Відповідно до Положення про Експертну службу МВС України, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 3 листопада 2015 р. № 1343 [1], Експертна служба МВС України, координувана Міністерством внутрішніх справ України. Експертна служба МВС підпорядковується безпосередньо Міністру внутрішніх справ України.

Експертна служба МВС України складається з Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України (ДНДЕКЦ) та територіальних підрозділів – науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів (НДЕКЦ).

У сфері міжнародного співробітництва Експертна служба МВС має право виконувати покладені на неї завдання:

- налагоджувати відносини з правоохоронними органами, установами криміналістичної діяльності тощо інших держав та їх міжнародними асоціаціями та організаціями, у тому числі у формі членства в цих асоціаціях та організаціях;

- за участь у міжнародних організаціях для сплати членських внесків, передбачених їх установчими документами, за наявності відповідних контрактів, двосторонніх або багатосторонніх угод тощо, передбачених законодавством;

- в межах компетенції використовує відповідні інформаційні бази даних органів державної влади, держави, включаючи урядові, системи зв'язку та зв'язок Міністерства внутрішніх справ, інші технічні засоби та мережі (пункт 6 (пункти 7-9) Положення) [1]

Ретроспективний аналіз показує, що міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю має вагомий історичний фундамент: його становлення сягає глибокої давнини, коли ще не існувало системи міжнародного права, але перші ознаки дипломатії вже з'явилися [2, с. 4].

Як відомо, принцип співпраці між державами є нормою *jus cogens* (безперечний закон, тверде право), одним із принципів міжнародного права, закріпленим в Статуті ООН 1945 р., Конвенції про право міжнародних договорів 1969 р., Декларації принципів міжнародного права 1970 р., Заключеному акті Конференції 1975 р. «Про безпеку та співробітництво в Європі» та інші міжнародні документи.

Міжнародне співробітництво України з іншими державами в галузі криміналістики є позитивним фактором, що прискорює її поступальний розвиток країни. Авторитет українських судових експертів постійно зростає, фахівці в галузі криміналістики проводять унікальні наукові розробки, які відомі далеко за межами нашої держави.

Водночас, у напрямку міжнародного співробітництва у галузі криміналістичної діяльності є багато проблем, які потребують вирішення. Зокрема, це стосується організації взаємодії

з міжнародними, криміналістичними установами Європейського Союзу (далі – ЄС), приєднання науково-дослідних інститутів судової експертизи до Європейської мережі криміналістичних наукових установ (далі – ENFSI). Адаже одна з головних вимог ENFSI, постійним членом якої з 2002 року є ДНДЕКЦ МВС України є акредитація членів відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO / IEC 17025 [3, с. 837–841].

ENFSI діє відповідно до стратегічних планів, які систематично готуються та затверджуються. Стратегічний план містить бачення майбутнього Мережі, її загальні та ключові цілі, конкретні дії, спрямовані на їх реалізацію.

Метою ENFSI є подальше зміцнення зв'язків своїх членів між собою та з Мережею, посилення активності членів Мережі, встановлення зв'язків з іншими організаціями та лабораторіями, розширення Мережі, відповідність міжнародним стандартам криміналістики.

Мережа співпрацює з Американським товариством криміналістичних лабораторій, старшими менеджерами криміналістичних лабораторій Австралії та Нової Зеландії та іншими міжнародними організаціями. Крім того, планується досягти належного рівня співпраці з Інтерполом, зокрема шляхом проведення симпозіуму судових експертів з Інтерполом кожні три роки. Налагоджуються контакти з різними організаціями Європейського Союзу.

Згідно з планом, Мережа підтримуватиме лабораторії, які прагнуть отримати міжнародну акредитацію та поліпшити якість своєї судово-експертної практики. Особлива увага буде приділена контролю якості та надійності судових експертів.

Серед важливих завдань ENFSI – підготовка та друк інформаційного бюлетеня Європейської академії судових експертів. Планується пришвидшити створення багатомовних словників для криміналістики, призначених для полегшення спілкування між вченими з різних європейських країн. Систематично в центрі обговорення є керівні принципи компетентності судових експертів, судової та поліцейської співпраці в Європі та її вплив на судову експертизу, європейські стандарти криміналістичної науки.

Європейська академія судових експертів заслуговує на особливу увагу в структурі ENFSI. Академія існує як постійна структура Мережі. Академія реалізує свої завдання шляхом проведення наукових конференцій та спеціальних проєктів у співпраці з робочими групами експертів та постійною комісією робочих груп експертів. Академія також бере участь у створенні, доповненні та реалізації стратегічного плану Мережі. Наукові конференції Академії проводяться раз на три роки.

Усі члени ENFSI діють відповідно до положень Кодексу поведінки члена мережі. Кодекс адресований практичним судово-медичним експертам.

Вплив ENFSI на суспільне життя, розвиток науки і техніки полягає в тому, що організації – виробники обладнання та інструментів для судово-медичної експертизи приводять свою продукцію у відповідність зі стандартами ENFSI. Основна увага спрямована на уніфікацію, сертифікацію та стандартизацію методів судової експертизи та підвищення якості судових експертів [4, с. 171–177].

Як уже зазначалося, ENFSI має три постійні структури:

1) Комітет з якості та кваліфікації (The Quality & Competence Committee – QCC);

2) Європейська академія судово-експертної науки (The European Academy of Forensic Science – EAFS);

3) Комітет робочих груп експертів (The Expert Working Group Committee – EWGC), утворений за такими напрямками експертної діяльності: Digital Imaging (дослідження цифрових зображень); DNA (генна ідентифікація); Documents (технічне дослідження документів); Drugs (дослідження наркотичних засобів); Explosives (дослідження вибухових речовин); Fibres (дослідження волокнистих матеріалів); Fingerprints (дактилоскопічні дослідження); Firearms (дослідження вогнепальної зброї); Fire and Explosive Investigation (дослідження пожеж і вибухів); Forensic Information Technology (комп'ютерно-технічні дослідження); Forensic Speech and Audio Analysis (фоноскопичні дослідження); Handwriting (почеркознавчі дослідження); Marks (трасологічні дослідження); Paint and Glass (дослідження лакофарбових матеріалів); Road Accident Analysis (дослідження обставин дорожньо-транспортної пригоди); Scene of Crime (дослідження місць вчинення злочинів) [5].

Робочі групи ENFSI щорічно звітують про свою діяльність, беруть участь у підготовці стратегічного плану ENFSI та сприяють співпраці національних криміналістичних установ. Деякі робочі групи публікують власні бюлетені, основною метою яких є надання відповідної інформації експертам: про спеціальне обладнання, експертну практику, конференції та симпозиуми тощо [6, с. 245–246]. Сьогодні одним з найважливіших перспективних напрямків роботи груп є розробка матеріалів для міжлабораторних порівнянь (професійних тестів) та надання їх для впровадження в установах-членах ENFSI з подальшим узагальненням результатів [7].

Україна є членом ENFSI в особі Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України (з 2002 р.), 3 травня 2017 р. – Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України.

Відповідно до розділу IV Закону України «Про судову експертизу» 1994 р. [8] міжнародне співробітництво у галузі судово-медичної експертизи здійснюється у формі: 1) проведення судової експертизи за дорученням відповідного органу або особи іншої держава (стаття 22); 2) залучення фахівців з інших держав для проведення спільних судових експертиз (стаття 23); 3) міжнародне наукове співробітництво (стаття 24).

Положення про Міністерство внутрішніх справ України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878 [9], передбачає, що у сфері міжнародного співробітництва Міністерство внутрішніх справ України передбачає: створення правової бази для співпраці шляхом укладення відповідних міжнародних угод (пункт 6); з іншими державними органами, експертними установами, об'єднаннями громадян як всередині держави, так і на міжнародному рівні (пункт 18).

Відповідно до Положення про Експертну службу МВС України, затвердженого нака-

зом Міністерства внутрішніх справ України від 3 листопада 2015 р. № 1343 [1], Експертна служба Міністерства внутрішніх справ України – це система державних спеціалізованих криміналістичних установ. Україна. Експертна служба МВС України підпорядковується безпосередньо Міністру внутрішніх справ України.

Розглянемо правову основу міжнародного співробітництва у галузі криміналістики, проведи ретельний аналіз законодавства України.

Реалізація завдань міжнародного співробітництва у галузі криміналістики здійснюється відповідно до чинного законодавства України: Конституції України 1996 р., КПК України, Закону України «Про міжнародні договори» 2004 р., Закону України «Про судову експертизу» 1994 р. та інших нормативно-правових актів.

Аналіз положень КПК України [10] показує поступові кроки щодо імплементації норм міжнародних договорів та наближення кримінального провадження в Україні до міжнародних стандартів, і серед багатьох положень, що стосуються міжнародного співробітництва, законодавець передбачає процесуальні дії на основі прохання про міжнародну правову допомогу; визначає наслідки запиту в іноземній країні; окреслює принципи участі представників компетентних органів запитуючої держави у виконанні запиту, створенні та діяльності спільних слідчих груп. Це надає можливість судової експертизи в порядку міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні.

Міжнародні договори України мають пріоритет у правовому регулюванні заходів міжнародного співробітництва у сфері криміналістичної діяльності Експертної служби МВС України. Так, згідно з Конституцією України 1996 р., «Чинні міжнародні договори, обов'язковість яких була затверджена Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України» (ч. 1 ст. 9) [11].

Виконуючи завдання міжнародної співпраці у галузі криміналістичної діяльності Експертною службою МВС України, слід говорити про відповідність положенням таких міжнародних договорів України:

Багатосторонні міжнародні договори, що регулюють принципи справедливості, прав і свобод людини, які підлягають дотриманню в будь-якій сфері суспільного життя. Це Загальна декларація прав людини 1948 р., Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., а також Перший протокол та протоколи № 2, 4, 7, 11 до неї, Конвенція проти катувань та інших жорстоких нелюдських чи ображаючих гідність видів поводження і покарання 1984 р. тощо.

Ці міжнародні договори проголошують основні положення та закріплюють такі основні права людини у галузі кримінального судочинства: право на повагу людської честі та гідності; право на свободу та особисту недоторканість, право на приватне життя, неприпустимість катувань та жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання; неприпустимість необґрунтованої підозри та звинувачення у злочині; дотримання презумпції невинуватості, неприпустимості примусу для дачі показань проти себе чи визнання вини та ряду інших. Україна включила до своєї Конституції 1996 р. Низку

нормативно-правових актів, які по суті або навіть тексту відтворюють відповідні положення Загальної декларації прав людини чи інших міжнародно-правових актів [12, с. 50].

Багатосторонні міжнародні угоди про боротьбу зі злочинами міжнародного характеру, які регулюють окремі питання судової діяльності при вирішенні завдань. Сторонами таких договорів є якнайширший спектр держав, оскільки більшість із них укладаються в рамках ООН (193 країни є членами міжнародної організації), а також Ради Європи (47 держав-членів) та інших держав, які мають приєднався до Конвенції. можливості співпраці.

Поряд із визначенням міжнародної протиправності діянь, ці договори приділяють увагу питанням міжнародного співробітництва держав та їх компетентних органів з метою розслідування відповідних злочинів.

Деякі з них безпосередньо впливають на залучення експертів до вирішення завдань.

Ці міжнародні угоди регламентують використання банків даних криміналістичної інформації, міжнародну співпрацю у формі обміну інформацією та експертних досліджень з цих питань.

Багатосторонні міжнародні угоди про міжнародну правову допомогу та інші форми міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні, що визначають проведення судової експертизи з питань міжнародної правової допомоги, порядок приведення експертів до іноземного суду, допит експерта за допомогою відеоконференції.

Перш за все, це угоди, укладені 47 державами-членами Ради Європи та іншими державами, які приєдналися до Конвенції (Ізраїль, країни південної Африки). Слід виділити співпрацю між державами в рамках СНД.

Варто підкреслити важливість Європейської конвенції про взаємодопомогу у кримінальних справах 1959 року з Додатковим протоколом 1978 року та Другим додатковим протоколом 2001 року до неї. Цей міжнародний договір детально регламентує участь експертів у суді іноземної держави (глава 3 Європейської конвенції про взаємну правову допомогу у кримінальних справах), допит експерта за допомогою відео- та телефонної конференції (статті 9, 10 Другого Додаткового протоколу). Крім того, Європейська конвенція про взаємодопомогу у кримінальних справах 1959 р. Стосується виконання судових наказів, що стосуються допитів, очних ставок для свідка, експерта (статті 7-12) [13].

Двосторонні міжнародні угоди про міжнародну правову допомогу та інші форми міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні з окреслених питань. Практика показує, що питому вагу заходів співпраці займають питання міжнародно-правової допомоги, під час реалізації яких може здійснюватися широкий спектр процесуальних дій, включаючи експертизи, допити експертів у кримінальному провадженні.

Міжнародні міжвідомчі угоди укладаються на основі Конституції України, міжнародних угод, затверджених Верховною Радою України, законів України, «підпорядкованих» їм і спрямованих на вдосконалення практичного здійснення співпраці. Укладення міжнародних міжвідомчих угод є важливою ланкою у створенні нових та вдоско-

наленні існуючих механізмів співпраці між компетентними органами, оскільки вони характеризуються динамічністю з урахуванням численних змін, що підтверджують принцип взаємності [14].

На сьогодні Міністерство внутрішніх справ України уклало низку міжвідомчих угод [15], які стосуються вирішення завдань компетентними суб'єктами у правоохоронній сфері, деякі важливі зобов'язання пов'язані з криміналістичною діяльністю.

Таким чином, діяльність із впровадження заходів міжнародної співпраці у галузі криміналістичної діяльності Експертною службою МВС України базується на широкій правовій основі, яку можна охарактеризувати як систему. Однак це не виключає необхідності його систематичного перегляду, доповнення та вдосконалення відповідно до реалій суспільного життя, необхідності боротьби зі злочинністю та дотримання високих світових демократичних стандартів.

Висновки з дослідження та перспективи. Таким чином, необхідно констатувати важливість участі Експертної служби МВС України у Європейській мережі криміналістичних установ (ENFSI), яка знаходить відповідне вираження в науковому, методологічному, організаційному, технічному та криміналістичному, кадровому забезпеченні експертної діяльності.

Загалом, членство Експертної служби МВС України в особі ДНДЕКЦ МВС України, інших вітчизняних суб'єктів судово-експертної діяльності є надзвичайно важливим, оскільки воно дає можливість:

- визнання результатів висновків українських судових експертів міжнародними та/або іноземними судами;
- здійснення належного контролю за дотриманням якості судових експертиз відповідно до міжнародних вимог (ДСТУ ISO / ІЕС 17025:2006);
- залучення українських судових експертів до роботи міжнародних експертних комісій;
- використання загальносвітових та європейських експертних методів при проведенні судових експертиз;
- забезпечення міжнародних стандартів судової діяльності;
- підвищення ефективності результатів криміналістичної діяльності завдяки тісній співпраці з відповідними світовими та європейськими експертними установами;
- постійний моніторинг останніх розробок, методів та обладнання з метою підвищення ефективності роботи судових експертів, обмін досвідом експертів з колегами, впровадження найкращих світових досягнень у практику судових експертів Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України.

Таким чином, членство в ENFSI Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України (ДНДЕКЦ МВС України) є важливим, і сьогодні Експертна служба МВС України має значні досягнення у підготовці судових експертів, оснащуючи лабораторії на сучасному рівні. Проводиться робота з приведення інших лабораторій регіональних наукових центрів Експертної служби МВС України до цього стандарту. Це позитивно впливає на організаційну, матеріально-технічну, наукову та методичну діяльність.

Список літератури:

1. Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 3 листопада 2015 р. № 1343. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15>
2. Натура А.И., Пихтов А.Х. Международное сотрудничество у сфере уголовного судопроизводства: организационно-правовые основы, процессуальный порядок и формы взаимодействия : учеб.-практ. пособ. Москва : Юрлитинформ, 2007. С. 4.
3. Лопата О.А. Європейська мережа судово-експертних установ (ENFSI): перспективний напрям взаємодії. Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності : тези Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 3 берез. 2017 р). Хмельницький, 2017. С. 837–841.
4. Кузьмічов В.С., Черноус Ю.М. Слідча діяльність: характеристика та напрями удосконалення : монографія. Київ : Нічлава, 2005. 446 с.
5. Хазиев Ш.Н. Международные судебно-экспертные организации (часть 1). *Теория и практика судебной экспертизы : науч.-практ. журн.* 2009. № 1(13). С. 156–177.
6. Хоша В.В., Мануленко О.В. Перспективи розвитку судово-експертних установ Міністерства юстиції України в аспекті вступу до Європейської системи ENFSI. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. праць.* Харків, 2009. Вип. 9. С. 244–249.
7. Учасники щорічної зустрічі Європейської мережі судово-експертних установ у Берліні вітали нових членів. Офіційний сайт Державного науководслідного експертно-криміналістичного центру МВС України. URL: <http://dndekc.centrmia.gov.ua/?p=5576>
8. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 28. Ст. 232. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>
9. Положення про Міністерство внутрішніх справ України : постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF#Text>
10. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України»: чинне законодавство з 19 листопада 2012 р.: офіц. текст. Київ : Паливода А.В., 2012. 382 с. (Кодекси України).
11. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 р. Київ : Скіф, 2009. 48 с.
12. Кузьмічов В.С., Черноус Ю.М. Розслідування злочинів: міжнародне і національне законодавство. Теорія і практика : навч. посіб. Київ : КНТ, 2007. 448 с.
13. Європейська конвенція про взаємну правову допомогу у кримінальних справах 1959 року з Додатковими протоколами 1978 та 2001 року до неї; ратифікована Законом України від 16 січня 1998 р. Збірник міжнародних договорів України про правову допомогу у кримінальних справах. Багатосторонні договори. Київ, 2006. С. 112–232.
14. Черноус Ю.М. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів : монографія. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. 492 с.
15. Офіційний сайт Верховної Ради України. Міжнародні документи. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main>

References:

1. Polozhennya pro Ekspertnu sluzhbu Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrayiny [Regulations on the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine of November 3. 2015. № 1343. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15> (accessed 01 November 2020).
2. Natura A.Y., Pykhtov A.Kh. (2007). *Mezhdunarodnoe sotrudnichestvo u sfere uholovnoho sudoproizvodstva: orhanyzatsyonno-pravovye osnovy, protsessual'nyy poryadok y formy vzaymodeystviya* [International cooperation in the field of criminal justice: organizational and legal framework, procedural order and forms of interaction]. Moscow: Yurlitinform, pp. 4.
3. Lopata O.A. (2017). *Yevropeys'ka merezha sudovo-ekspertnykh ustanov (ENFSI): perspektivnyy napryam vzayemodiyi* [European Network of Forensic Institutions (ENFSI): a promising area of interaction]. Actual problems of criminal law, process, criminology and operative-search activity: theses All-Ukrainian. scientific-practical conf., pp. 837–841.
4. Kuz'michov V.S., Chornous Yu.M. (2005). *Slidcha diyal'nist': kharakterystyka ta napryamy udoskonalennya: monohrafiya* [Investigative activity: characteristics and directions of improvement]. monograph. Kyiv: Nichlava, 446 p.
5. Khazyev Sh. N. (2009). *Mezhdunarodnye sudebno-ekspertnye orhanyzatsyy* [International forensic organizations]. Theory and practice of forensic examination: scientific-practical. Magazine, vol. 1(13), pp. 156–177.
6. Khosha V.V., Manulenko O.V. (2009). *Perspektyvy rozvytku sudovo-ekspertnykh ustanov Ministerstva yustyttsiyi Ukrayiny v aspekti vstupu do Yevropeys'koyi systemy ENFSI* [Prospects for the development of forensic institutions of the Ministry of Justice of Ukraine in terms of accession to the European system ENFSI]. Theory and practice of forensic science and criminology, issue 9, pp. 244–249.
7. *Uchasnyky shchorichnoyi zustrichi Yevropeys'koyi merezhi sudovo-ekspertnykh ustanov u Berlini vitaly novykh chleniv* [The participants in the annual meeting of the European Network of Forensic Science Institutions in Berlin welcomed the new members]. Official site of the State Research Forensic Center of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. URL: <http://dndekc.centrmia.gov.ua/?p=5576> (accessed 01 November 2020).
8. *Pro sudovu ekspertyzu* [On forensic examination]. Law of Ukraine of 25 February. 1994. № 4038-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (accessed 01 November 2020).
9. *Polozhennya pro Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrayiny* [Regulations on the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. decree. Of the Cabinet of Ministers of Ukraine of October 28. 2015 № 878. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF#Text> (accessed 01 November 2020).
10. *Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrayiny* (2012) [Criminal Procedure Code of Ukraine]. Kyiv: Palivoda A.V., 382 p.
11. *Konstytutsiya Ukrayiny* (2009) [The Constitution of Ukraine]. Kyiv: Scythian, 48 p.
12. Kuz'michov V.S., Chornous Yu.M. (2007). *Rozsliduvannya zlochyniv: mizhnarodne i natsional'ne zakonodavstvo* [Investigation of crimes: international and national law]. Theory and practice: textbook. way. Kyiv: KNT, 448 p.
13. *Yevropeys'ka konventsiya pro vzayemnu pravovu dopomohu u kryminal'nykh spravakh 1959 roku z Dodatkovyimi protokolamy 1978 ta 2001 roku do neyi; ratyfikovana Zakonom Ukrayiny vid 16 sich. 1998 r.* [European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters of 1959 with the Additional Protocols of 1978 and 2001]. Collection of international treaties of Ukraine on legal assistance in criminal cases. Multilateral agreements. Kyiv, 2006. Pp. 112–232.
14. Chornous Yu.M. (2017). *Kryminalistychne zabezpechennya rozsliduvannya zlochyniv* [Forensic investigation of crimes]: monograph. Vinnytsia: Nilan-LTD, 492 p.
15. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. Mizhnarodni dokumenty* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine. International documents]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main> (accessed 01 November 2020).